

Inclusieve cultuureducatie: praktijken uit Vlaanderen

Kris De Visscher - Demos vzw - LKCA - NEXT STOP Onbeperkt kunst en cultuur

Demos ...

Demos is een **kenniscentrum**, actief sinds 2008. We houden ons bezig met praktijk- en beleidsontwikkelingen in de sectoren **cultuur, jeugdwerk en sport** met een focus op groepen en praktijken die **ondervertegenwoordigd en onderbelicht** zijn in onze samenleving.

We publiceren boeken en een cahier, organiseren symposia, vormingstrajecten, workshops en andere samenkomsten. We doen onderzoek en geven advies aan organisaties en overheden.

We halen de mosterd bij ...

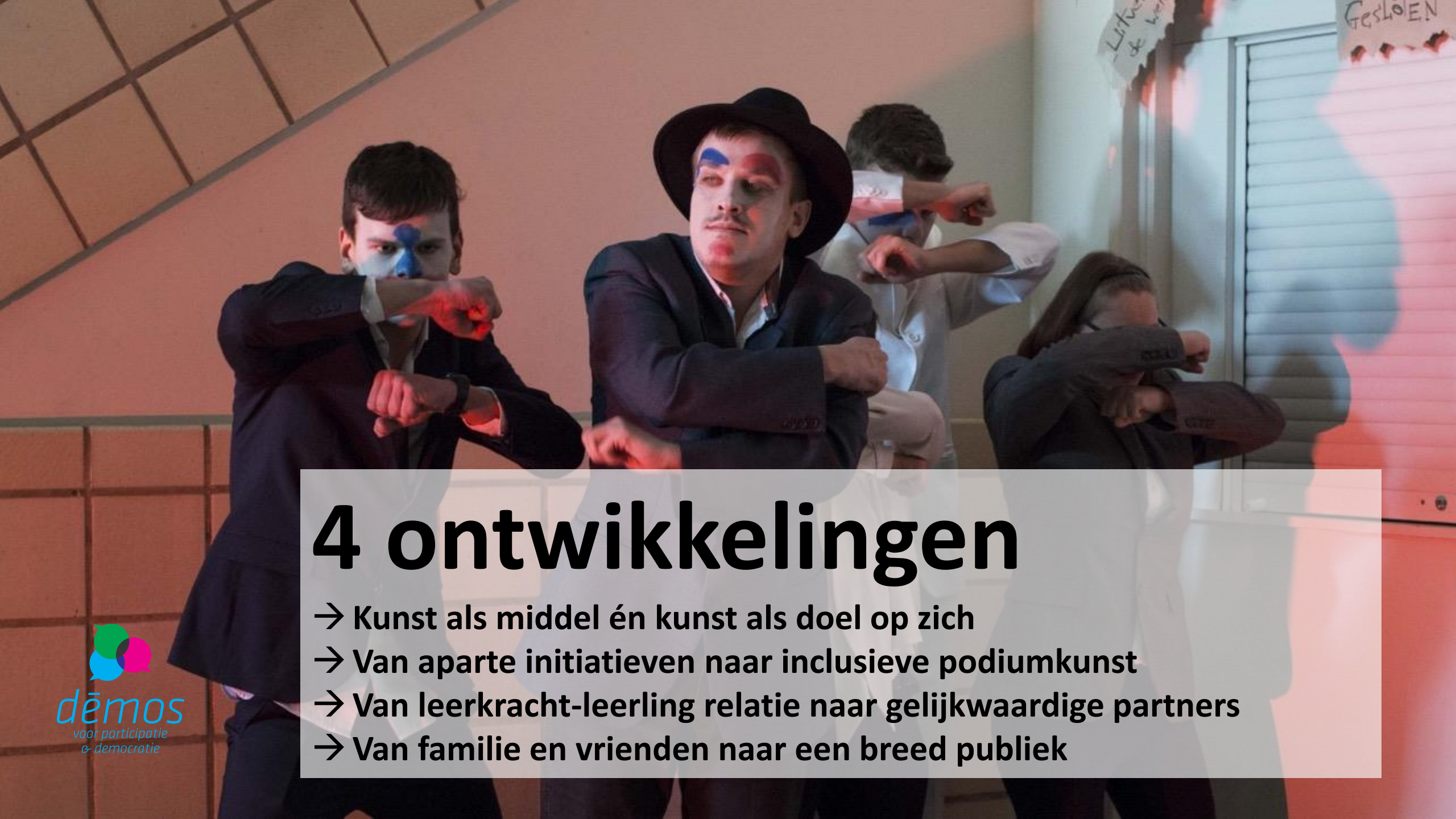
Tussen 2012 en 2016 volgde Dēmos de rol en de plaats van mensen met een **handicap** in de Vlaamse en Brusselse **podiumkunsten**. Met een focus op (hedendaagse) dans en theater.

Onder de noemer [Podium*Ops](#) spraken we met kunstenaars, recensenten, programmatoren, docenten en professionals uit verschillende sectoren. We gingen kijken naar tientallen voorstellingen, trokken naar conferenties en festivals en organiseerden collegagroepen. Zo ontdekten we de kiem voor een breed toegankelijk kunstenlandschap voor mensen met een handicap. Dit onderzoek leidde tot de publicatie [Voor het voetlicht](#).

Deze publicatie vormde op zijn beurt de basis van een Engelstalige brochure met richtlijnen voor inclusieve kunsteducatie in het kader van Erasmus+ project [Creative Inclusion in Adult Education](#). De uitgave van deze brochure is verwacht in oktober 2019.

In deze presentatie

1. Vier ontwikkelingen in het Vlaamse veld
2. Vier grote uitdagingen voor de toekomst
3. Een dunne lijn tussen kunstcreatie en kunsteducatie
4. Praktijkoverzicht

4 ontwikkelingen

- Kunst als middel én kunst als doel op zich
- Van aparte initiatieven naar inclusieve podiumkunst
- Van leerkracht-leerling relatie naar gelijkwaardige partners
- Van familie en vrienden naar een breed publiek

4 grote uitdagingen

- Meer en meer gelijke mogelijkheden
- Meer en meer diverse parcoursen om talenten te ontdekken en te ontwikkelen
- Meer ruimte voor (mede)eigenaarschap
- Meer spreidingskansen en kunstkritiek vanuit een complex esthetisch model

Een dunne lijn tussen kunstcreatie en kunsteducatie

Kunsteducatie wordt vaak gezien als een voorbereiding tot en een voorwaarde voor kunstcreatie /-participatie. Model van een 'piramide'. Deze vooronderstelling leidt tot kritiek en discussie:

(1) Sommige kunstenaars werken graag met mensen met een handicap omwille van hun spontane zeggingskracht, hun eigen (bewegings)taal, eigen verhaal, eigen kijk op de wereld. Zij willen dit tonen in al z'n kracht, ongeunsteld en zonder al te veel mediëring. Deze visie sluit aan bij ideeën over 'outsider art' of 'art brut'. Teveel voorbereiding vervreemdt mensen met een handicap misschien net van hun authentieke zeggingskracht. Sterker, geschoolde kunstenaars zitten soms teveel in hun hoofd en hebben er deugd van om hun scholing achter zich te laten door hun contact met mensen met een handicap.

> < Anderen vinden dan weer dat je zonder educatie mensen met een handicap te zeer beperkt tot hun eigen idioom en hen onvoldoende artistiek uitdaagt om hun spontane pallet uit te breiden, aan te scherpen, beter te beheersen of te bespelen, gericht in te zetten ... *risico van de 'one trick pony'*

Een dunne lijn tussen kunstcreatie en kunsteducatie

Kunsteducatie wordt vaak gezien als een voorbereiding tot en een voorwaarde voor kunstcreatie /-participatie. Deze vooronderstelling leidt tot kritiek en discussie:

(2) Zeker de formele vormen van kunsteducatie lopen over vooraf uitgestippelde trajecten die allerlei drempels opwerpen voor mensen met een handicap. Ze zitten vol (ongeschreven) verwachtingen, normen, latten, ... waar mensen met een handicap niet altijd aan kunnen voldoen. Het normatief denken doet dan meer kwaad dan goed. Door diploma's als voorwaarde te stellen voor kunstparticipatie sluit je ook onterecht mensen met een handicap uit. Lang niet alle diplomavereisten hebben te maken met het puur artistieke.

> < Anderen vinden dan weer dat je het risico loopt dat mensen met een handicap altijd tweederangs-kunstenaars zullen blijven als ze worden uitgesloten van de reguliere kanalen van kunsteducatie. Ze worden niet au sérieux genomen omdat ze het canon onvoldoende beheersen om referenties te maken, te weinig techniek hebben om voor hun lichaam te zorgen of onvoldoende 'taal' hebben om over hun werk in gesprek te gaan ...

Een dunne lijn tussen kunstcreatie en kunsteducatie

In plaats van een piramide onderscheiden we eerder een **vicieuze cirkel**:

Bijna alle drempels voor kunsteducatie lijken hun wortels te vinden in dominante esthetische opvattingen over kunst en kunstenaars en de mate waarin deze gelinkt zijn aan een 'perfect' lichaam en een 'gezonde' geest.

Vanuit deze dominante opvattingen kunnen we een vicieuze cirkel ontwaren want ze leiden tot drempels voor de reguliere opleidingsmogelijkheden, wat er op zijn beurt voor zorgt dat minder kunstenaars met een beperking doorstromen naar de professionele gezelschappen en podia.

Dit zorgt er dan weer voor dat kunstenaars met een beperking niet of nauwelijks zichtbaar zijn voor een breder publiek en het aan rolmodellen ontbreekt om nieuwe kunstenaars te doen instromen. Op die manier worden de dominante opvattingen over de (podium)kunsten en wie (podium)kunstenaar kan en mag zijn, bevestigd.

Een dunne lijn tussen kunstcreatie en kunsteducatie

En – en – en verhaal

- Maatwerk: talentontwikkeling buiten de reguliere opleidingsmogelijkheden. Leren én doen, leren door intense samenwerking (duo's, masterclass, residenties, ...) aangepast aan het tempo en de eigenheid van de deelnemers
- Inclusieve praktijken binnen reguliere opleidingsmogelijkheden, met respect voor de eigenheid en het individuele traject van de deelnemers
<https://www.vlor.be/activiteiten/verslagen/kunst-ook-anders-zorg-het-deeltijds-kunstonderwijs>
- Netwerken en samenwerkingen tussen beide circuits en een meer horizontale mindset die veel verschillende vormen van kunde en kennis even sterk waardeert.
- Keuze, controle en zelfsturing door de mensen met een beperking zelf. Nu nog teveel *inclusion by chance, not by choice*.

Praktijk: dans en beweging

Ultima vez

- <https://www.ultimavez.com/nl>
- [Inclusieve workshops](#) in [Molenbeek](#) door Seppe Bayens
- Interactieve voorstelling [Invited](#)

Platform-K

- <https://platform-k.be>
- Danswerkplek voor beginnende en ervaren dansers, residenties
- Eigen producties (Monkey Mind, Common ground ...)
- Methodiek + beeldmateriaal in de publicatie [Eigendraads](#)

Danslabo

Koninklijk Conservatorium Antwerpen

- Onderzoeksproject (<https://e-tcetera.be/bepkering-als-vermogen/>)
- Wekelijkse bijeenkomsten met gastdocenten - focus op 'onderzoek'
- Vanuit ontmoetingen kunnen samenwerkingen ontstaan, bijvoorbeeld voorstelling '[Toelatingsvoorwaarden](#)' (DanceAble #2)

De Conventie

→ www.deconventie.be

→ Dans- en theatertherapie, schoolprojecten, inclusieve ateliers ism
[De Kopergietry](#)

→ Bijscholing voor leerkrachten: dansen binnen de klasmuren

Praktijk: theater

Theater Stap/Kaaiman

- <https://www.theaterstap.be/nl/kasteel/jongerenwerking>
- Wekelijkse theaterlessen, inclusieve en specifieke groep in hetzelfde gebouw, gezamenlijke kaaiman-week in de paasvakantie
- Inclusieve projecten kunnen ontstaan op spontaan initiatief van de jongeren en de docenten

Theateracademie

- <https://www.pasform.be/info/theateracademie>
- Vanuit vormingswerk voor volwassenen met een handicap, toneellessen op maat op vier verschillende locaties
- Hier kunnen voorstellingen of samenwerking uit ontstaan

#HetGevolg

→ <https://www.hetgevolg.be/wordpress/hartenprojecten/>

→ Projecten scholen voor [Buitengewoon Onderwijs](#), ondersteuning [Opening Doors Leopoldsburg](#)

→ Ondersteuning Brent Vandecraen

(<https://www.hetgevolg.be/wordpress/projects/don-quichot-14/>)

Praktijk: beeld

Het atelier

- Binnen zorgvoorzieningen of in nauwe samenwerking met zorg – bijvoorbeeld: [Studio Borgerstein](#), [De Zandberg](#), [\(w\)onderweg](#) ... Binnen de amateurkunst (bvb [Sjarabang](#)) of de kunsten ([Wit.h](#)). Artistieke stimulans vooral door samenwerking met andere kunstenaars (in duo's, in projecten, ...)
- Samenwerking met of ondersteuning van Deeltijds Kunstonderwijs. Bijvoorbeeld [De andere academie](#), Project [Kunst kleurt buiten de lijntjes](#) ...

Muzee-um (Oostende)

- <http://www.mu-zee-um.be/nl/mu-zee-um/>
- Aanbod voor scholen [Buitengewoon Onderwijs](#)
- [Labo's](#) op maat van mensen met een beperking
- Inclusieve rondleidingen en activiteiten

Praktijk: muziek

A photograph of a woman with long blonde hair and glasses playing a red electric guitar. A man with glasses is leaning over her, smiling and looking at the guitar, appearing to be teaching or assisting her. The background is dark with some stage lighting.

Deeltijds kunstonderwijs

→ Verhoogde aandacht vanuit de [koepel](#) voor inclusie, stijgend aantal individuele trajecten ([individueel aangepast curriculum](#)). Er is veel deskundigheid binnen muziektherapie op vlak van aangepaste muziekdidactiek, maar die sijpelt niet echt door naar het reguliere muziekonderwijs. Muziek = hoogdrempelige kunstvorm?

Alternatieve muziek

→ Enkele ateliers bevorderen de samenwerking tussen muzikanten met en zonder handicap in bands die zich toeleggen op alternatieve muziekvormen zoals [The Wild Classical Music Ensemble](#) onder de vleugels van Wit.h en [The Choolers Division](#) onder [La Grande S \(Vielsalm\)](#).

ANIMALS

DIVISION

Extra's

- Verschillende circusateliers bieden specifieke cursussen aan voor mensen met een handicap ([Circusplaneet Gent](#), [Cirkus in beweging Leuven](#), [Circus zonder handen Brussel](#) ...)
- Eerste pogingen om mensen met een handicap in te schakelen als co-begeleider bij [Graffiti vzw](#)
- Groeiende aandacht voor de overgang van het secundair onderwijs naar het verdere (beroeps)leven en de rol van kunsteducatie om je eigen mening te leren vormen, op eigen benen te leren staan ... (bvb [break out](#) van Konekt)